

**EĞİTİLEBİLİR DÜZEYDEKİ ZİHİSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN
SPORTİF ETKİNLİKLERE KATILIM DURUMLARINA GÖRE SOSYAL
UYUM VE BECERİLERİNİN İNCELENMESİ
(MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)**

Hediye KARAASLAN

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet İLKİM**

Yüksek Lisans Tezi - 2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİLEBİLİR DÜZEYDEKİ ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN SPORİF
ETKİNLİKLERE KATILIM DURUMLARINA GÖRE SOSYAL UYUM VE
BECERİLERİNİN İNCELENMESİ (MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)

Hediye KARAASLAN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet İLKİM

MALATYA
2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
SİMGELER Ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Engelli Tanımı.....	4
2.2. Engellilerin Sınıflandırması.....	4
2.2.1. Ortopedik Engelliler.....	5
2.2.2. Görme Engelliler.....	5
2.2.3. İşitme Engelliler.....	5
2.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler.....	6
2.2.5. Süreğen Hastalığı Olanlar.....	6
2.2.6. Zihinsel Engelliler.....	6
2.3. Zihinsel Engellilik.....	7
2.3.1. Zihinsel Engelliliğın Sebepleri.....	7
2.3.2. Doğum Öncesi Sebepler.....	8
2.3.3. Doğum Esnasındaki Sebepler.....	9
2.3.4. Doğum Sonrası Sebepler.....	9
2.3.5. Zihinsel Engelliliğın sınıflandırılması.....	10
2.4. Sportif Etkinlik.....	11
2.5. Spor, Sosyal Uyum ve Beceri.....	12
3. MATERYAL VE METOT.....	14
3.1. Araştırma İzinleri.....	14
3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	14
3.3. Araştırma Örnekleminin Belirlenmesi.....	14
3.4. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri.....	15
3.5. Çalışmadan Çıkarılma Kriterleri.....	15
3.6. Verilerin Toplanması.....	15
3.6.1. Sosyal uyum ve Beceri Ölçeğı.....	16
3.7. Verilerin Analizi.....	16

4. BULGULAR.....	17
5.TARTIŞMA	24
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	29
KAYNAKLAR	32
EKLER.....	38
EK-1. Özgeçmiş.....	38
EK-2. Etik Kurul Raporu	39
EK-3. Kurum İzni	40
EK-4. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği	41

TEŞEKKÜR

Akademik hayatın başlangıcı olarak görülen yüksek lisans eğitimimin sonuna gelmiş bulunmaktayım. Yüksek lisans eğitimim boyunca yaptığım akademik çalışmalar ve bitirme tezimi oluşturan bu çalışmamda engin akademik tecrübeleriyle desteğini esirgemeyerek çok önemli katkı sağlayan ve özel çocuklara yönelik çalışmalarıyla alanında önemli başarılarla imza atmış olan tez danışmanım İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dekan yardımcısı ve ğretim yesi sayın Doç. Dr. Mehmet İlkım hocama ve akademik başlangıcında yüksek katkıları bulunan hocalarım sayın Doç. Dr. Nurettin Konar ve sayın Doç. Dr. Betül Akyol hocama sonsuz teőekkürlerimi arz ederim.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca özellikle maddi anlamda beni destekleyen ve bilimsel çalışmalarımda önemli katlısı bulunan ‘TUBİTAK’ a (BİDEB 2210-A Genel Yurtiçi Yüksek Lisans Bursiyeri) sonsuz teőekkürlerimi arz ederim.

Son olarak yaşamımın her anında beni yalnız bırakmayan sevgi ve sabırlarıyla beni destekleyen annem, babam ve eşime özellikle de yaptığım her akademik çalışmamda küçük yüreklerindeki sevinci gözlerinden okuduğum evlatlarım Beyza, Adnan ve Zehra’ya beni böylesine destekledikleri için gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Çocukların Sportif Etkinliklere Katılım Durumlarına Göre Sosyal Uyum ve Becerilerinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği)

Amaç: Bu çalışmanın amacı sportif etkinliklere katılım durumlarına göre eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların sosyal uyum ve becerilerinin belirlenen yöntemlerle incelenmesidir. Sportif etkinliklere katılımın eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların sosyal uyum ve becerileri üzerine olumlu etki edeceği düşünülmüş olup yapılan çalışma bu hipotezi doğrulamayı amaçlamıştır.

Materyal ve Metot: Araştırmaya Malatya ilinde ikamet eden, sportif etkinliklere katılan 53 ve sportif etkinliklere katılmayan 39 olmak üzere toplamda 92 eğitilebilir zihinsel engelli çocuk katılmış. Araştırmada veri toplama aracı olarak eğitilebilir zihinsel engelli çocukların yaş, vücut ağırlığı, boy uzunluğu ve cinsiyetlerini içeren demografik özellikleri tespit etmek için bilgi toplama formu ve eğitilebilir zihinsel engelli çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyini ölçmek için Sosyal uyum ve Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programında yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinin cinsiyete göre, yaş grubuna göre anlamlı farklılıkların olmadığı ($p>0.05$), ders dışı etkinliklere katılma durumu, sportif etkinliklere katılma durumu ve haftalık spor yapma durumlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. ($p<0.05$)

Sonuç: Araştırmamız sonucunda ise eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinde cinsiyetin ve yaş grubunun etkili olmadığı, ders dışı etkinliklere katılma durumunun, sportif etkinliklere katılma durumunun ve haftalık spor yapma durumunun ise eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerine etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Uyum, Sportif Etkinlik, Zihinsel Engelli

ABSTRACT

Examining the Social Adaptation and Skills of the Mentally Handicapped Children in Educational Status According to Their Participation in Sports Activities (the Example of Malatya Province)

Aim: The aim of this study is to examine the social adaptation and skills of mentally handicapped children, who can be educated, according to their participation in sportive activities, with the determined methods. It was thought that participation in sportive activities would have a positive effect on the social adaptation and skills of children with educable mental disabilities, and the study aimed to confirm this hypothesis.

Material and Method: A total of 92 trainable mentally retarded children, 53 of whom participated in sports activities and 39 who did not participate in sports activities, residing in Malatya province participated in the research. As a data collection tool in the research, an information collection form was used to determine the demographic characteristics of the educable mentally retarded children including age, body weight, height and gender, and the social cohesion and skill scale to measure the social adaptation and skill level of the educable mentally retarded children. Data analysis was done in SPSS 22.0 statistical package program.

Results: According to the findings obtained from the research, there were no significant differences in terms of social cohesion and skill scale according to gender and age group ($p>0.05$), while there were significant differences in participation in extracurricular activities, participation in sportive activities and weekly sports activities. ($p>0.05$)

Conclusion: As a result of our research, it has been concluded that gender and age group are not effective on the social adaptation and skills of the mentally retarded individuals at the trainable level, while the participation in extracurricular activities, the status of participating in sports activities and the weekly sports status are effective on the social adaptation and skills of the mentally retarded individuals at the trainable level.

Key Words: Sportive Activity, Social Cohesion, Intellectual Disability

SİMGELER Ve KISALTMALAR DİZİNİ

DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
IQ	: Intelligence Quotient (Zeka Derecesi)
MÖ	: Milattan Önce
MSS	: Merkezi Sinir Sistemi
SP	: Serebral Palsi
SUBÖ	: Sosyal Uyum Becerileri Ölçeği

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Bazı Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.	17
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Özelliklerinin Dağılımları.	17
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ) Analizi.	18
Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.....	19
Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Ders Dışı Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.	20
Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.	21
Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Haftalık Spor Yapma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.....	22

1. GİRİŞ

Engellilik, herhangi bir bozukluk veya özürden kaynaklı cinsiyet, kültür, yaş ve ve içtimai etmenlere bağlı olarak kişiden sergilemesi beklenen rollerin kısıtlı bir şekilde yapılabilmesi ya da hiç yapılamaması haline denir (1). 5378 Sayılı Engelliler Kanunu; engelli kişiyi doğuştan gelen veya sonradan herhangi bir sebeple meydana gelen zihinsel, ruhsal, bedensel, duyuşsal ve sosyal kabiliyetlerini çeşitli derecelerde yitirmesi sebebiyle toplumsal hayata uyum sağlama ve gündelik yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta zorlukları olan bakım, korunma, danışmanlık, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlamaktadır (2). Tarihsel açıdan engellilik kavramının insanoğlunun varoluşu kadar eski olduğu düşünülmektedir. Tarih boyunca toplumların engellilik ve engelli insanlara bakış açısı ile dünya engelli insanların köle olarak, eğlence aracı olarak kullanılmalarının dışında bazı toplumların dini inanışlarına göre cadı ilan edilip yakıldıkları, bazı toplumlarca aç, susuz ölüme terkedildikleri hatta bizatihi öldürüldükleri dönemlerden onların haklarını korumak için kanunlar çıkardığı, kentsel dönüşümler yaptığı, şehir planlamaları yaptığı ve uluslararası spor organizasyonları düzenlediği bir döneme evrilmiştir. Engelli insanlar için dünyada ciddi anlamda sportif çalışmaların başlangıcı olarak kabul edilen 1 Şubat 1945 tarihinde İngiltere' nin Aylesbury kentinde Stoke Mandeville Rehabilitasyon Merkezinde Dr. Ludwig Guttmann tarafından II. Dünya Savaşı' nda şarapnel parçaları ile çeşitli şekillerde yaralanmış parapleji hastalarının rehabilitasyonu için spor ve fiziksel aktiviteler kullanılmaya başlanmış ve bugün olimpiyatlara paralel düzenlenen paralimpik oyunlara temel oluşturmuştur.

Fiziksel aktivite; kas ve eklemlerin kullanılarak enerji harcanması ile meydana gelen kalp ve soluklanma hızında artış meydana getiren ve farklı şiddet derecelerinde yorgunlukların meydana geldiği aktivitelerdir (3). Engelli bireylerde fiziksel aktivitelere katılım sağlamanın yararlarını felsefi anlamda ele alan yazarlar daha çok psiko-motor ve duyuşsal gelişime katkıları üzerine vurgu yaparak, sporun fiziki ve zihinsel anlamda sağlıklı bireylerin dışında herhangi bir engeli mevcut olan kişilerde de son derece kıymetli olduğunu fakat, engelli bireylerin sporun oluşturduğu olumlu etkiye duyduğu ihtiyacın normal insanlara göre daha çok olduğunu, sporun, engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarı duygularının karşılanmasında ehemmiyetli bir yere sahip olduğunu bildirmektedirler (4). Spor kişilere hem engeli ile başa çıkıp onu

hafifletebilmeyi öğretirken aynı zamanda insanlarla iletişim ve paylaşım becerisi sağlayıp keyif verirken yaşama olan bağlılığını artırıp dürüst olmak, hoşgörülü olmak, insanlarla işbirliği içinde olmak gibi insani kişilik özelliklerinin kazanılmasına yardımcı olmaktadır (5). Engelli bireylerin topluma adapte olmalarında ve kendilerini toplumdan bir parça olarak görmelerinde sporun etkili bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Bir çocuğun diğer çocuklara karşı davranışlarını içeren durumdur sosyal beceriler. Diğer çocuklarla sağlıklı ilişkiler kurabilme, kendisi dışındaki insanların duygu ve haklarına saygı duyabilme ve uygun sosyal davranış için grup kabullerine dikkat etmek gibi davranışlar bunun yanısıra çocuğun istediklerine sahip olabilmelerini sağlar (6).

Sporun, kişinin aktif, toplumsal sosyal faaliyetler içerisinde bulunmasını sağlayan sosyal bir faaliyet olması hasebiyle, kişinin sosyalleşmesinde etkili bir rolü vardır. Modern toplumlarda sportif aktiviteler çoğunlukla müşterek bir faaliyet olduğu göz önüne alındığında sportif etkinlikler vasıtasıyla, spora ilgi duyan bireyler, değişik insan gruplarıyla sosyal bir iletişime geçmektedir. Spor bireyin sahip olduğu dar alanından çıkarak farklı alanlarda, değişik inanç ve düşüncelerden insanlarla diyalog halinde bulunmasına, onlardan etkilenirken kendisinin de onları etkilemesini sağlamaktadır (7).

Sosyal uyum kişinin yaşadığı topluma uyum sağlayarak toplumdaki diğer fertlerle karşılıklı etkileşim kurabilmesi durumudur. Spor ve fiziksel aktivitelerin bu karşılıklı etkileşimdeki rolü büyük önem taşır. Öyle ki globalleşen günümüz dünyasında spor farklı kültürden ve milletten birçok insanı aynı organizasyonlarda bir araya getirir.

Tüm bu bilgiler ışığında spor, bireylerin topluma kaynaşmasında ve uyum sağlamasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu durumun zihinsel engelli bireyler için nasıl bir etkiye sahip olduğunun belirlenmesi ve bilimsel olarak desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple amacımız 6-12 yaşları arasındaki fiziksel aktivitelere katılan ve katılmayan çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesidir.

Araştırmadaki hipotezler: H1: Eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların cinsiyete göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?

H2: Eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların yaş grubuna göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?

H3: Eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların ders dışı etkinliklere katılma durumuna göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?

H4: Eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların sportif etkinliklere katılma durumuna göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?

H5: Eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli çocukların haftalık spor yapma durumuna göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engelli Tanımı

Engellilik durumunun farklı kaynaklarda çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Bunlar arasında en fazla kullanılan tanım Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) yapmış olduğu tanımlamadır. DSÖ engelliliği kendi içinde yetersizlik, engel ve özür olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Buna göre yetersizlik, anatomik yapısında veya fizyolojik olarak fonksiyonlarındaki işlev kaybı olarak ifade edilip bu kaybın kısa veya uzun süreli bir durum olabileceğinden bahsetmektedir. Özür, sağlıklı bir bireyin fiziksel olarak günlük ihtiyaçlarının, birey tarafından tamamının veya bir kısmının yerine getirilememesi durumunu ifade etmektedir. Son olarak engel ise bireyin özründen veya yetersizliğinden dolayı toplumsal, cinsiyet, yaş gibi faktörlere göre sağlıklı bireylerin yapabileceği şeyleri yapamaması üstlenmesi gereken rolleri üstlenememesi olarak tanımlanmaktadır (8).

Konjenital ya da sonradan herhangi bir kaza veya hastalıktan kaynaklı normal hayatın gerektirdiği uyumsal durumlarda zorluklara sahip, fiziksel, zihinsel, ruhsal, sosyal ve duyuşsal melekelerinden yoksun kalmış kişiler engelli olarak tanımlanmaktadır (9).

Bir başka tanım Engelliler Kanununda yer alan engelli tanımıdır. Engelli kanununa göre bireyin doğuştan veya doğumdan sonraki süreçte çeşitli sebeplerden dolayı fiziksel, ruhsal, sosyal, zihinsel vb. yeteneklerini belli oranlarda kaybetmesi sonucu günlük yaşam becerilerini karşılayamamasından dolayı başka bir bireye veya çeşitli uzmanlar (danışmanlık, rehabilitasyon, sosyal destek) tarafından yardıma ihtiyaç duyan kişiler olarak tanımlanmaktadır (2).

2.2. Engellilerin Sınıflandırması

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ile T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığınca 2002 senesinde yapılan Türkiye Özürlüler Araştırmasında engel çeşitleri şöyle sıralanmıştır;

1. 1.Ortopedik (bedensel) engelli
2. 2.İşitme engelli
3. 3.Görme engelli
4. 4.Süreğen hastalık

5. Zihinsel engelli
6. 6.Dil ve konuşma engelli (9).

2.2.1. Ortopedik Engelliler

Ortopedik engel; doğuştan veya sonradan meydana gelen, hastalık veya kaza nedeniyle iskelet ve kaslarda yetersizlik oluşması ve bu durumdan kaynaklı kişilerin normal yaşamsal faaliyetlerini yerine getiremeyecekleri ölçüde fiziksel yetersizlik ve işlev kaybına uğraması durumudur. Bacak, ayak, el, kol, parmak ve omurgalarda; kısalık, eksiklik, fazlalık, hareket sınırlılığı, şekilsel bozukluk, kaslarda güç kaybı, kemik hastalığı olanlar, felçliler, Serebral Palsi, spastikler ve spina bifida olanlar da bedensel engelli sınıfında bulunmaktadır (9).

Ortopedik engel, doğuştan olabildiği gibi sonradan ortaya çıkan bir hastalık veya öngörülemeyen sebeplerden kaynaklıda meydana gelebilmektedir. Bireylerde varolan engelin boyutu hareket yetenekleri üzerinde etkili olmakta ve bu yüzden bireyler kendisinden beklenen performansı sergileyememektedir (10).

2.2.2. Görme Engelliler

Görme engellilik gözün görme algısından mahrum veya ileri boyutta yetersiz olması halidir (11). Bu tanımlama yasal bir tanım olup görme engelli bireyler okudukları okula bu şartlara göre kaydolurlar. Görme engelliler arasında tanımlanması gereken az gören kavramı görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişiler olarak tanımlanır Bu gruptaki görme engelliler normal kabullere sahip insanların 6 m'den görebildiklerini 2 m ile 60 cm uzaklıktan görebilmeleri mümkündür (12).

2.2.3. İşitme Engelliler

İşitme Engellilik: İşitme konusunda kulakların biri ya da her ikisinde tamamen ya da kısmen sorun olması durumudur. Kişinin duyabilmek için işitme cihazına ihtiyacı olması halinde de kişi işitme engelli olarak kabul edilir (13).

İşitme engellilerin işitme derecesine göre yapılmış sınıflandırma şöyledir (13):

- 10-15 dB (desibel): Normal işitme türüdür. 10-15 dB 'i duymaktadırlar. İşitme sorunu meydana gelmez.
- 16-25dB Minimum Derecede İşitme Kaybı: Birtakım sesleri (şelale sesi, Yaprak hışırtısı gibi) duyabilme ve ayırt etme problemi mevcuttur.
- 26-40 dB Hafif Derecede İşitme Kaybı: Konuşma seslerinin bazılarını

Duyabilmekte sıkıntı vardır. Konuşmalardaki fısıldamaları duyamaz.

- 41-55 dB Orta Derecede İşitme Kaybı: Karşılıklı konuşmaları anlamakta sorun yaşar.
- 56-70 dB Orta İleri Derecede İşitme Kaybı: İşitmeye yardımcı bir cihazın yardımı olmadan konuşmaları birbirinden ayıramaz ve takibini sürdüremez.
- 71-90 dB İleri Derecede İşitme Kaybı: Konuşmadaki sesleri duyamaz. Sadece etraftaki şiddetli sesleri işitebilir.
- 91 dB ve Üzeri Çok İleri Derecede İşitme Kaybı: Konuşma seslerini duyamaz. Çok yüksek desibeldeki sesleri işitebilir.

2.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler

Bu gruptaki bireyler herhangi bir sebepten dolayı konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında problem bulunan veya sesinde bozukluk meydana gelen kişilerdir. Gırtlığı alınanlar, konuşmak için dışardan destek sağlayan bazı aletler kullananlar, kekemeler, afazi ve dil, damak, dudak, çene yapısında bozukluk meydana gelen bireyler dil ve konuşma engelliler grubuna girmektedir(14).

Bu bireyler konuşmaları için ek alet veya bir uzman yardımına ihtiyaç duyabilirler.

2.2.5. Süreğen Hastalığı Olanlar

Süreğen hastalıklar; herhangi bir sebepten kaynaklı doğuştan veya sonradan ortaya çıkan, kişinin sürekli olarak tedavi olmasını gerektiren hastalığı sebebiyle eğitimini, işini ve sosyal ilişkilerini yani bütün hayatını olumsuz anlamda etkilemesi şeklinde tanımlanmaktadır. (15). Bu engellilik türü konjenital olabildiği gibi doğum sonrası sebeplerden kaynaklı da ortaya çıkabilmektedir. Hipertansiyon, diyabet, obezite, kalp damar hastalıkları, psikolojik sorunlar ve buna benzer sebeplerden kaynaklı da ortaya çıkan süreğen hastalıklar kişilerin rutin yaşamını olumsuz durumlar oluşturmaktadır (16).

2.2.6. Zihinsel Engelliler

Zihinsel engelli çocukların, gelişim süreci boyunca zihinsel işlevlerinde olağan gelişim gösteren çocuklarınkı ile kıyaslandığında kayda değer ölçüde gerilik ve uyumsuz davranışlarda eksiklik olduğu bilinmektedir (17).

2.3. Zihinsel Engellilik

1940’larda Doll, zihinsel engelliliği altı kritere göre tanımlamıştır. Bunlar;

- Zihinsel normal kabullerin altında olma,
- Bu durumdan kaynaklı sosyal yetersizlik,
- Gelişimde durağanlığın olması ve kesintiye uğraması,
- Konjenital ya da çocukluktan zihinsel yetersizlik,
- Olgunlaşmadaki gecikme,
- Kalıtsal kaynaklı ya da hastalıkların bir sonucu meydana gelen zihinsel yetersizlik,
- Kalıcı ve iyileştirilmesi imkansız olan bir durumun bulunması (17).

Zihinsel engelliler soyut, gözlemlenemeyen kavramları öğrenmekte zorlanırlar, dikkatleri çok çabuk dağılmakta olup, çevresindeki olay ve durumlara karşı kısa süreli ilgi gösterirler, somut şeyleri daha iyi ve çabuk algılamakta, öğrenme hızları yavaştır, unutkanlıklar, hafızaları zayıftır, sözcük hazineleri kısıtlıdır, doğal bir akıcılıkla konuşamazlar, okuduklarını anlamakta zorlanırlar, duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanırlar, özgüvenleri düşüktür, kendini ifade etmekte sıkıntıları vardır, sosyal faaliyetlere karşı ilgileri düşük düzeydedir, dostluk kurmakta gecikir ve zorlanırlar, yaşça kendilerinden küçükler ile oyun oynamayı seçerler, kendilerini belirli bir gruba dahil olmakta ve grup tarafından kabul edilmekte sıkıntı yaşarlar, oyunları kurallarına göre oynamakta ve topluma uyum sağlamakta sıkıntıları vardır ve sosyal olarak grup ilişkilerinde her zaman diğerlerine uyma ve onların yaptıklarını yapma meyillindedirler (18).

2.3.1. Zihinsel Engelliliğin Sebepleri

Zihinsel engelliliğin nedenleri genellikle meydana geldiği zamana göre (doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası) ve oluşum türüne göre (tıbbi, sosyal, davranışsal ve eğitimsel) değerlendirilmektedir (17). Doğum öncesi sebepler çocuğun anne karnına düştükten, doğum başlayıncaya kadarki geçen süre, doğum anı doğum esnası sebepler doğumun başlayıp bitinceye kadarki zaman, doğum sonrası sebepler ise bebeğin doğumu bittikten, yaşamı sonlanıncaya kadarki geçen süreyi kapsamaktadır.

2.3.2. Doğum Öncesi Sebepler

Doğum öncesi sebepler bireyin anne karnından doğumuna kadarki geçen süre olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda annenin yapmış veya yaşamış olduğu birçok olumsuz etken bireyin engelli doğmasına neden olabilmektedir. Bebeğin engelli doğmasındaki başlıca sebepler;

Anne ve babanın kalıtım özellikleri, anne ve babadan gelen X ve Y kromozomlarında bulunan çeşitli genler sonucunda kromozom sayısının 46 olması gerekirken 47 olması ve çocuğun down sendromlu doğması (19).

Annenin bilinçsiz ilaçlar kullanması, annenin hamilelik sonucunda doktora danışmadan kullandığı ilaçlar sonucunda bebeğin zarar görmesi sonucu zihinsel engelli doğabilir.

Annenin zararlı madde kullanması, annenin zararlı alışkanlıklar olarak tabir edilen alkol, sigara, uyuşturucu maddeler kullanması sonucu bebeğin beyin gelişiminin olumsuz etkilenmesiyle bebek zihinsel engelli doğabilir.

Kan uyuşmazlığı, annenin negatif, babanın ise pozitif kan grubuna sahip olması durumunda bebeğin olumsuz etkilenmesidir.

Hamilelik döneminde anne enfeksiyon kaynaklı hastalıklar (frengi, kızamıkçık, sarılık vb.) geçirirse, bu çocuğa yansır ve çocukta zihinsel engellilikle beraber körlük, sağırılık gibi bir takım hastalıklar oluşabilir (19).

Annenin zararlı ışınlarla maruz kalması, annenin radyasyon yayan ortamlarda bulunması, röntgen çektirmesi gibi durumlardan kaynaklı olarak bebeğin bu radyasyon ve ışınlardan olumsuz etkilenerek zihinsel engelli olarak dünyaya gelmesidir.

Annenin hamilelikte yaşadığı kazalar ve psikolojik etmenler, annenin hamilelik sürecinde psikolojik olarak travmalar yaşaması, ani düşmeler, bayılmalar, çeşitli kazalar sonucunda bebeğin zarar görmesidir.

Annenin kontrollerini ihmal etmesi, annenin hamilelik sürecinde doktor kontrolünü yaptırmaması, gerekli aşıların ve testlerin yaptırmaması sonucunda bebeğin engelli doğmasıdır.

Annenin beslenememesi, annenin yetersiz beslenmesi sonucunda bebeğin gelişiminin olumsuz etkilenmesi ve bebeğin zihinsel engelli olarak dünyaya gelmesidir.

Annenin sahip olduğu kronik hastalıklar, oluşum zamanına göre doğum öncesi oluşum türüne göre de tıbbi bir durumdur ve bebeğin gelişiminde olumsuz etkilere sahip olarak bebeğin zihinsel engelli doğmasına neden olabilmektedir (17).

2.3.3. Doğum Esnasındaki Sebepler

Doğum esnasındaki sebepler doğumun başlamasından doğumun bitimine kadarki olan süreç olarak ifade edilmektedir. Bu süreçte annenin, doktorun veya ebenin yapmış olduğu çeşitli durumlardan dolayı bebeğin zihinsel engelli olması durumudur. Bu doğrultuda doğum esnasındaki engellilik sebepleri;

Annenin doğuma hazırlıksız olması, annenin hamileliğinin bitiş süresini tam kestirememesi sonucunda veya erken doğum sonucunda hazırlıksız olması ve gerekli müdahalelerin geç yapılması sonucunda bebek dünyaya zihinsel engelli olarak gelebilir.

Doğumun zor olması, bebeğin doğum esnasında anne karnında bulunduğu durum sonucunda bebeğin vakumla çıkarılması (19).

Bebeğin doğum kilosu, bebeğin olması gerekenden daha fazla kilolu olarak doğması, doğum esnasında çeşitli travmalar ve beyini olumsuz etkileyebilecek durumlara maruz kalması sonucunda bebeğin zihinsel engelli olmasıdır.

Bebeğin doğum sırasında travmaya maruz kalması, bebeğin doğum sırasında çeşitli sebeplerden dolayı oksijen yetersizliği yaşaması ve buna bağlı olarak zihinsel engelli olması durumudur.

Anne karnında bebeği besleyen kordonun bebeğin boynuna dolanması durumudur. Böyle bir durumda ortaya çıkan bebekte oksijen yetersizliği, kalp atış hızında yavaşlama gibi çeşitli durumlar sonucunda bebeğin zihinsel engelli olmasıdır (17).

2.3.4. Doğum Sonrası Sebepler

Doğum sonrası sebepler doğumun bitiminden, hayatının sonuna kadarki yaşanan çeşitli sebepler sonucunda zihinsel engelli olması durumudur. Bu doğrultuda doğum sonrası sebepler şu şekildedir;

Çocuğun ağır enfeksiyonlu hastalık geçirmesi, yüksek ateş, travma gibi durumlar zihinsel engele sebep olabilmektedir.

Bebeğin sarılık geçirmesi, sarılık durumu yeni doğan bebeklerde sıklıkla görülen bir durum olmakla birlikte tedavisinin yaptırılmaması durumunda ise ciddi sonuçlara neden olabilmektedir. Bunun sonucunda da bebek zihinsel engelli olabilmektedir.

Bebeğin beyin gelişimindeki en önemli unsurlardan biri yeterli beslenmedir ve oluşum türüne göre yetersiz beslenme tıbbi bir durumdur. Bu sebeple yetersiz anne sütü

ya da yetersiz beslenme hem fiziksel hem de beyin gelişiminde olumsuzluklara neden olmakta ve bunun sonucunda da bebek zihinsel engelli olabilmektedir (17).

2.3.5. Zihinsel Engelliliğin sınıflandırılması

Zihinsel engelli çocuklar genel olarak zekâ testlerinden aldıkları zekâ puanlarına göre sınıflandırılırlar. Ayrıca eğitsel sınıflandırma ve ihtiyaç duydukları yardımın seviyesine göre sınıflandırma da zekâ bölümü puanlarına göre sınıflandırma dışında yapılan sınıflandırmalardır(20).

Psikolojik Ölçütlere Göre Sınıflandırma;

Zihinsel engelli çocuklar genel olarak zekâ testlerinden aldıkları zekâ puanlarına göre sınıflandırılırlar. Zeka bölümü puanları ile sınıflandırma şöyledir:

- Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik 35-40 puandan 50-55 Puan arası
- Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik 20-25 puandan 35-40 puan arası
- Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik 50-55 puandan 70 Puan arası
- İleri Düzeyde Zihinsel Yetersizlik 20-25 puandan da az olan puanlar (21)

Eğitsel ölçütlere göre sınıflandırma: Eğitsel ölçütlere göre sınıflandırmada zekâ bölümü sınıflaması temel alınarak, zihinsel anlamda yetersizliğe sahip olan çocuklar; eğitilebilir, öğretilbilir ve ağır derecede zihinsel yetersizlik olarak üç grupta sınıflandırılabilir. Zihinsel yetersizliği hafif düzeyde olan çocuklar eğitilebilir, zihinsel yetersizliği orta düzeyde olan çocuklar öğretilbilir ve zihinsel yetersizliği ağır düzeyde olan çocuklar da yine ağır derecede zihinsel yetersizliğe sahip olan çocuklar olarak sınıflandırılır (22).

İhtiyaç Duyulan Destek Miktarına Göre Yapılan Sınıflama: Oluşturulan bu sınıflama türünde zihinsel yetersizlikten etkilenen çocuklar ihtiyaç duydukları yardımın seviyesine göre sınıflandırılır. Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde bu anlamda bir sınıflandırmaya gidilmiştir (20).

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı seviyede ihtiyacı olan bireyi ifade eder. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeyde yetersizlik mevcuttur.

Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Temel akademik beceriler, günlük yaşam ve iş becerilerinin elde edilmesinde özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireyi ifade eder. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık mevcuttur.

Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Hayat boyu devam eden, yoğun özel eğitim ve destek hizmetlerine gereksinimi olan bireyi ifade eder. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve kişisel bakım becerilerinde eksiklikleri söz konusudur.

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Hayat boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan, zihinsel yetersizliğin yanı sıra öz bakım, gündelik hayat ve temel akademik becerileri kazanamayan bireyi ifade eder (23).

Zihinsel engellilerin sınıflandırılması eğitsel ya da psikolojik sınıflandırma farketmeksizin tamamen onların hayata adaptasyonu ve erişimlerini kolaylaştırmakta ölçüt alınacak değerleri belirleyebilmek için yapılmıştır.

2.4. Sportif Etkinlik

Spor; kişi veya grupların sağlık, eğlence gösteri anmacıyla yaptıkları bedensel ve zihinsel faaliyet gerektiren ve birtakım kurallar çerçevesinde uygulanan organize oyunlar olarak tanımlanmaktadır (24).

Beden eğitimi ve sportif faaliyetler bir çeşit rehabilitasyon aracı olarak düşünülebilir. Çünkü insanın kendi başına üstesinden gelemediği sorunlarla başa çıkmayı öğretir. Fiziksel, duyuşsal ve psikomotor gelişim alanlarının hepsini geliştirerek önce kişiye sonrasında da topluma katkı sağlar. Aynı zamanda kendi yaşam alanı içindeki bireyleri farklı şekillerde farklı boyutlarda etkileyerek gelişimin bütün boyutlarına katkı sağlar. Spor yapmanın kişiye özgüven kazandırmasının yanı sıra kişinin toplumsal ve sosyal çevresiyle uyumunu artırarak daha sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurmasına yardımcı olur (25).

Spor zaman içerisinde insanların ilgisiyle büyük kitlelere ulaşarak toplumsal bir olgu haline gelmiş, kitleselliğinin etkisiyle ülkeler büyük spor organizasyonlarını başarı, statü, ülkesinin adını duyurma ve saygınlık kazanmasında bir aracı olarak görmüştür(26). Hatta ülkeler dünya şampiyonası ve olimpiyatlar gibi büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapabilmek için birbiriyle yarışır hale gelmiştir.

Globalleşen günümüz dünyasında spor; dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın bütün toplumlardan bütün insanları büyük organizasyonlarla bir araya getirmeyi başarabilmiş bir olgudur.

2.5. Spor, Sosyal Uyum ve Beceri

İnsanlık tarihine bakıldığında insanların var olduğu günden bu güne topluluklar halinde yaşadıkları, sürekli iletişim halinde oldukları, sosyalleştikleri, konuştukları dil ve inançları ile de toplumlaştıkları görülmektedir. Toplumlaşmanın oluşmasıyla da kişinin yaşadığı topluma uyumu ve sosyal beceri kavramı ortaya çıkmıştır.

Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri kavramları, genellikle ayrı anlamda kullanılmalarına rağmen kullanımda birinin diğerinin yerine tercih edildiği görülmektedir. Sosyal yeterlilik; başkalarının bireyin sosyal fonksiyonları hakkındaki kararına dayalıdır. Buna bağlı olarak da sosyal yeterlilik; bireyin içinde bulunduğu toplumun belirlediği kıstaslara uygun biçimde davranıp davranmadığını temel alarak değerlendirme yapan bir ifadedir ve sosyal anlamda yeterlilik sosyal kecerileri kapsayan bir durumdur. Sosyal beceriler ise özel, tanımı yapılabilir, farklı nitelikleri olan davranışlardır ve daha etraflı bir yapı olan sosyal yeterliliğin nispeten bir parçasıdır. Buna bağlı olarak kişinin sosyal yeterlilik niteliklerine sahip olması, yaşadığı çevreye uyum sağlaması ve ondan bir parça olarak yaşayabilmesi için gerekli olan sosyal becerilere muktedir olması ve gereken durum ve zamanlarda bu becerileri sergilemesi biçiminde açıklanabilir (27).

Kişi sosyalleşmeye erken yaşlarda başlarken beden eğitimi ve sportif etkinliklerinde çocukluk ve gençlik çağında alışkanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ile sosyalleşmeyi aynı zamanlarda birlikte değerlendirmeyi gerektirir (7).

Normal bireyler için beden eğitimi ve sportif etkinlikler; alışkanlık oluşturmak, sosyalleşmeyi sağlayabilmek için spor ve sosyalleşmeyi aynı döneme denk getirmek ne derece önemliyse engelli bireylerde de engelleriyle başa çıkabilmesi, hayata adaptasyonu, bedensel ve ruhsal gelişimlerini desteklemesi anlamında ekstra önem ihtiva eder.

Engelli çocuklar için birçok uyarılama sportif etkinlikler gerçekleştirilirken özgün olarak onlar için oluşturulmuş goalball gibi spor branşları ve eğitim modelleri de vardır.

Engelli bireylerin gündelik hayatlarını kolaylaştırmak ve sosyal hayata da uyum sağlamaları anlamında onların beden eğitimi ve spor aktivitelerine iştirak etmeleri sürekli olarak özendirilmelidir (28). “Engelli Çocuklar İçin Geliştirilmiş Özel Beden Eğitimi Modelleri” şöyledir (29):

a. Aktif program: Bu program zihinsel, bedensel engelliler, işitme engelliler ve herhangi bir engele sahip olmayan çocuklar için uygun fiziksel aktivitelerden oluşur. Bu

program kapsamında, sistemli eğitimsel süreçlerle birlikte psikomotor yeteneği ölçebilmek amacıyla bazı norm dayanıklılık testleri, sporda yetenek seçim testleri ve aktivite önerileri meydana getirilmesine olanak sağlayan bilgiler mevcuttur.

b. Başarıya Dayalı Program: Davranışlarla ilgili sorunları, öğrenme zorluğu ve zihinsel engeli mevcut olan çocuklarda özellikli beden eğitimi hizmeti verebilmek için oluşturulmuştur. Bu program planlama, düzey belirleme, düzenleme, öğretme ve değerlendirme olmak üzere beş basamaktan meydana gelmektedir. Program nihayetinde; sosyal, duygusal ve psikomotor becerilerin gelişimi arasında bir denge oluşturulmakta, kişinin öğrenebilmesine, yeteneklerine, motive oluşuna ve ilgisine uygun olan yaklaşımda bireyselleştirme eğitimi edindirmektedir.

c. Oyun Programı: Bu program kişinin kaba motor gelişimi önemsemiş ve kaba motor gelişimde oyunun önemli rolü olduğunu düşünerek zihinsel engelliler için elverişli bir program olarak faydalanılmaktadır. Bu program modeli sistemli ve eğitimseldir.

d. Beden Eğitimi Fırsat Programı: Bu program özel eğitim ihtiyacı olan zihinsel engelli çocukların beden eğitimi ve spora olan gereksinimlerine cevap verebilmek için oluşturulmuştur. Birimler ana performans gayelerini içermektedir.

e. Özel Olimpiyatlar Spor Beceri Rehberi: Bütün eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelliler ve onların rakiplerini içeren antrenman ve müsabakalar için takımlar oluşturulmaktadır. Bilhassa; sportif becerilerin geliştirilmesi, kendine olan saygının artması, kendi yaşlıları arasında dengeyi sağlama ve yeni arkadaşlık ilişkilerine önder olma gibi özelliklerin geliştirilmesi hedeflenmektedir (30).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırma İzinleri

Araştırma için Malatya Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2021/1322 protokol numarası ile onay alınmış ve Helsinki Deklarasyonu'na uygun olarak yrtlmştir. Çalışma Yeşilyurt Kaymakamlığı Turgut zal zel Eğitim Meslek Okulundaki ğrenciler ile gerçekleşmiş olup Kaymakamlık makamından gerekli izinler alınmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve rnekleme

Sportif etkinliklere katılan ve katılmayan eğitilebilir zihinsel engelli çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerini karşılaştırmayı amaçlayan bu araştırma nicel bir araştırma olup nedensel karşılaştırma araştırma modeli kullanılmıştır (31).

Araştırmanın evrenini Malatya ilinde ikamet eden eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar oluştururken örneklemini ise Malatya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi özel eğitim okullarında eğitim gören, sportif etkinliklere katılan 53 ve sportif etkinliklere katılmayan 39 olmak üzere 65'i erkek 27'si kız toplamda 92 eğitilebilir zihinsel engelli ocuk katılmıştır.

3.3. Araştırma rnekleminin Belirlenmesi

Bir araştırmada n veya N 'i temsil ettiği, örnekleme boyutunun, güvenilir bir sonucu sağlamak için bir yeterli sayıyı elde etmek genel kuraldır. Örneklemin temsiline ilişkin olarak yapılan hesaplamalarda güven aralığının 0.80'den daha az olmamasının ve kabul edilebilir hata payının ise en fazla 0.10 olarak kabul edilmesinin yeterli örnekleme sayısına ulaşmakta geçerli olduğu belirtilmektedir (32). Bu araştırmanın örnekleme büyüklüğü hesaplanırken hem güven aralığı hem de kabul edilebilir hata payı 0.10 olarak kabul edilmiştir. Yapılan işlem sonucunda %10 güven aralığında ve %10 kabul edilebilir hata payı dikkate alındığında; bu araştırmanın yaklaşık 360 birimlik olan evreni temsil edecek olan minimum örnekleme sayısı 58 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre en az 58 birimden oluşacak olan örneklemin çalışma evrenini temsil gücünün yeterli olduğu söylenebilir.

3.4. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya dahil edilme kriterleri;

- Eğitilebilir düzeyde zihinsel engele sahip olması,
- 6-12 yaş arasında olması,
- Malatya ilinde ikamet ediyor olması
- Araştırma için gönüllü olması

3.5. Çalışmadan Çıkarılma Kriterleri

Araştırmadan çıkarılma kriterleri;

- Eğitilebilir düzeyde zihinsel engele sahip olmaması
- 6-12 yaş arasında olmaması
- Malatya ilinde ikamet etmemesi.
- Araştırma için gönüllü olmaması.
- Herhangi bir kronik hastalığının bulunması
- Hafif zihinsel engeline ek olarak başka bir engelinin bulunması.

3.6. Verilerin Toplanması

Eğitilebilir zihinsel engelli çocukların araştırmaya katılmasında; gönüllülük esas alınarak, araştırmaya katılan eğitilebilir zihinsel engelli bütün çocukların hem anne hem de babalarına araştırma hakkında bilgi verildikten sonra bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır.

Araştırmada eğitilebilir zihinsel engelli çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyini ölçmek için kullandığımız veri toplama aracı Sezgin ve Akman tarafından Türk çocuklarına özgü ebeveynlere göre uyarlanıp geliştirilmiş olan ‘Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği’ dir. Demografik bilgileri içeren çocukların yaş, cinsiyet, vücut ağırlığı, boy uzunluğu gibi özellikleri ve spora katılım durumlarını içeren bilgi toplama formu kullanılmıştır (33). Demografik özellikleri tespit etmek için kullanılan bilgi toplama formu ve ölçek ebeveynlere göre uyarlanarak geliştirilmiş. Araştırmanın örneklemini oluşturan bütün eğitilebilir zihinsel engelli çocukların anne veya babaları tarafından doldurulmuştur.

3.6.1. Sosyal uyum ve Beceri Ölçeği

Sosyal uyum ve Beceri Ölçeği, Sezgin ve Akman tarafından uyarlanmış olup. Ölçekte 59 madde bulunmaktadır. Üçlü likert tipi olan ölçeğin 7 alt faktörü bulunmaktadır. Bu alt faktörler, dürtüsellik alt boyutu 14 madde (1-14.maddeler), engelleme eşiği boyutu 8 madde (15-22.maddeler), dikkat ve hareketlilik boyutu 10 madde (23-32.maddeler), sosyal ilişki boyutu 10 madde (33-42.maddeler), duygu durum boyutu 7 madde (43-49. maddeler), onay ihtiyacı boyutu 5 madde (50-54. maddeler), içe dönüklük boyutu 5 maddedir (55-59.maddeler). Bu maddelerin Cronbach alpha değerleri ise dürtüsellik alt boyutu .83, engelleme eşiği boyutu .62, dikkat ve hareketlilik boyutu .74, sosyal ilişki boyutu .84, duygu durum boyutu .68, onay ihtiyacı boyutu .78, içe dönüklük .67 ve ölçeğin tamamı için ise .97'dir. Sosyal uyum ve beceri ölçeğinden alınan toplam puanın ve ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanların yüksek olması belirtilen sosyal uyum ve beceri düzeyinin kötü durumda olduğunu gösterirken, düşük olması ise belirtilen sosyal uyum ve beceri düzeyinin iyi durumda olduğunu göstermektedir (33).

3.7. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programında yapılmıştır. Demografik değişkenler için yüzde (%) ve frekans(n) değerleri hesaplanmış. Nicel değişkenler için ise aritmetik ortalama (X), standart sapma (Ss.), en düşük ve en yüksek değerler hesaplanmıştır. Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi ile belirlenmiştir. Bağımsız gruplar arası farklılıklar bağımsız örneklem t-testi (Independent Samples T-Test) ve tek yönlü varyans (one-way ANOVA) analizi kullanılarak incelenmiştir. ANOVA testinde gruplar arasındaki farklılıkların tespitinde ise Tukey-HSD testinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi ise $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma sonucu bulgular aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Bazı Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

		f	%
Yaş Grubu	6-9 Yaş	38	41.3
	10-12 Yaş	54	58.7
Cinsiyet	Erkek	65	70.7
	Kız	27	29.3
Sportif Etkinliklere Katılma Durumu	Katılıyor	53	57.6
	Katılmıyor	39	42.4
Haftalık Spor Yapma Durumu	Hiç Yapmıyor	54	58.7
	2 Gün ve Altı	20	21.7
	3 Gün ve Üstü	18	19.6
Ders Dışı Etkinliklere Katılma Durumu	Katılıyor	41	44.6
	Katılmıyor	51	55.4
Toplam		92	100

Tablo 4.1'e göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin %41.3'ünün (n=38) 6-9 yaş arası bireylerin, %58.7'sinin (n=54) 10-12 yaş arası bireylerin olduğu, %70.7'sinin (n=65) erkek, %29.3'ünün (n=27) kızların olduğu, %57.6'nın (n=53) sportif etkinliklere katıldıklarını, %42.4'ünün (n=39) sportif etkinliklere katılmadıklarını, %58.7'sinin (n=54) haftalık olarak spor yapmadıklarını, %21.7'sinin (n=20) haftada 2 gün ve altı spor yaptıklarını, %19.6'sının (n=18) haftada 3 gün ve üstü gün spor yaptıklarını, %44.6'sının (n=41) ders dışı etkinliklere katılmadıklarını, %55.4'ünün (n=51) ders dışı etkinliklere katıldıkları görülmektedir.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Özelliklerinin Dağılımları.

	N	Min.	Mak.	X	SS
Boy Uzunluğu (cm)	92	126	176	150.88	13.35
Vücut Ağırlığı (kg)	92	28	110	51.43	15.62
Beden Kütle İndeksi (kg/m²)	92	12.49	40.40	22.13	4.26

Tablo 4.2'ye göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin boy uzunluk ortalamalarının 150.88±13.35 cm, vücut ağırlık ortalamalarının 51.43±15.62kg ve beden kütle indeksi ortalamalarının ise 22.13±4.26 kg/m² olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ) Analizi.

	Cinsiyet	N	X	SS	t	P
Dürtüsellik Boyutu	Erkek	65	20.52	5.82	.346	.730
	Kız	27	20.77	7.30		
Engellenme Eşiği Boyutu	Erkek	65	13.81	4.45	.476	.635
	Kız	27	14.85	5.03		
Dikkat ve Hareketlilik Boyutu	Erkek	65	17.66	5.12	.651	.397
	Kız	27	18.37	6.25		
Sosyal İlişiği Boyutu	Erkek	65	17.63	5.14	-.463	.645
	Kız	27	18.51	6.04		
Duygu Durumu Boyutu	Erkek	65	12.07	3.70	.744	.459
	Kız	27	12.14	3.98		
Onay İhtiyacı Boyutu	Erkek	65	8.50	3.07	-1.733	.086
	Kız	27	8.40	2.81		
İçe Dönüklük Boyutu	Erkek	65	7.75	2.16	-.821	.414
	Kız	27	7.88	2.80		
SUBÖ Genel Toplam	Erkek	65	97.96	23.83	.088	.930
	Kız	27	100.96	30.44		

*p<0.05

Tablo 4.3'e göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve beceri ölçeği (SUBÖ) alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir (p>0.05).

Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.

	Yaş (yıl)	N	X	SS	t	P
Dürtüsellik Boyutu	6-9 Yaş	38	20.86	6.94	-.177	.806
	10-12 Yaş	54	20.40	5.77		
Engellenme Eşiği Boyutu	6-9 Yaş	38	14.39	4.71	-.978	.331
	10-12 Yaş	54	13.92	4.60		
Dikkat ve Hareketlilik Boyutu	6-9 Yaş	38	18.44	5.60	-.565	.573
	10-12 Yaş	54	17.46	5.36		
Sosyal İlişki Boyutu	6-9 Yaş	38	17.57	5.44	.715	.476
	10-12 Yaş	54	18.11	5.42		
Duygu Durumu Boyutu	6-9 Yaş	38	12.44	3.73	.082	.935
	10-12 Yaş	54	11.85	3.81		
Onay İhtiyacı Boyutu	6-9 Yaş	38	7.84	2.76	.146	.884
	10-12 Yaş	54	8.92	3.07		
İçe Dönüklük Boyutu	6-9 Yaş	38	7.55	2.30	-.249	.804
	10-12 Yaş	54	7.96	2.39		
SUBÖ Genel Toplam	6-9 Yaş	38	99.13	26.53	-.504	.615
	10-12 Yaş	54	98.64	25.54		

*p<0.05

Tablo 4.4'e göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin yaş gruplarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeği (SUBÖ) alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Ders Dışı Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.

	Ders Dışı Etkinliklere Katılma	N	X	SS	t	P
Dürtüsellik Boyutu	Katılmıyor	41	21.80	6.77	1.676	.097
	Katılıyor	51	19.62	5.68		
Engellenme Eşiği Boyutu	Katılmıyor	41	14.85	4.58	1.370	.174
	Katılıyor	51	13.52	4.62		
Dikkat ve Hareketlilik Boyutu	Katılmıyor	41	19.85	5.42	3.292	.001*
	Katılıyor	51	16.27	4.98		
Sosyal İlişki Boyutu	Katılmıyor	41	19.85	5.57	3.286	.001*
	Katılıyor	51	16.31	4.75		
Duygu Durumu Boyutu	Katılmıyor	41	13.53	3.70	3.475	.001*
	Katılıyor	51	10.94	3.43		
Onay İhtiyacı Boyutu	Katılmıyor	41	9.36	3.01	2.640	.010*
	Katılıyor	51	7.76	2.78		
İçe Dönüklük Boyutu	Katılmıyor	41	8.63	2.71	3.084	.003*
	Katılıyor	51	7.11	1.77		
SUBÖ Genel Toplam	Katılmıyor	41	107.90	25.47	3.162	.002*
	Katılıyor	51	91.56	23.92		

*p<0.05

Tablo 4.5'e göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin ders dışı etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) dikkat ve hareketlilik boyutu, sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, onay ihtiyacı boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığa göre ders dışı etkinliklere katılan bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Dürtüsellik boyutu ve engellenme eşiği boyutu alt faktörlerine göre ise sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.

	Sportif Etkinliklere Katılma Durumu		N	X	SS	t	P
	Katılmıyor	Katılıyor					
Dürtüsellik Boyutu	Katılmıyor		53	21.32	6.61	1.297	.198
	Katılıyor		39	19.61	5.66		
Engellenme Eşiği Boyutu	Katılmıyor		53	14.60	4.75	1.172	.244
	Katılıyor		39	13.46	4.42		
Dikkat ve Hareketlilik Boyutu	Katılmıyor		53	18.28	5.38	.846	.400
	Katılıyor		39	17.30	5.57		
Sosyal İlişki Boyutu	Katılmıyor		53	18.56	5.67	1.403	.164
	Katılıyor		39	16.97	4.93		
Duygu Durumu Boyutu	Katılmıyor		53	12.16	3.99	.212	.832
	Katılıyor		39	12.00	3.48		
Onay İhtiyacı Boyutu	Katılmıyor		53	9.07	3.01	2.288	.024*
	Katılıyor		39	7.66	2.78		
İçe Dönüklük Boyutu	Katılmıyor		53	7.88	2.25	.441	.660
	Katılıyor		39	7.66	2.51		
SUBÖ Genel Toplam	Katılmıyor		53	101.90	26.13	1.330	.187
	Katılıyor		39	94.69	25.10		

*p<0.05

Tablo 4.6'ya göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) onay ihtiyacı boyutu alt faktöründe anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05). Bu farklılığa göre sportif etkinliklere katılan bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Dürtüsellik boyutu, engellenme eşiği, dikkat ve hareketlilik boyutu, sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir (p>0.05).

Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Bireylerin Haftalık Spor Yapma Durumuna Göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Analizi.

		N	X	SS	F	P	Post-hoc
Dürtüsellik Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	18.14	4.51	31.920	.000*	1-3 2-3
	2 Gün ve Altı	20	20.00	3.49			
	Hiç Yapmıyor	18	28.61	6.68			
	Total	92	20.59	6.25			
Engellenme Eşiği Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	12.09	3.78	24.352	.000*	1-3 1-2 2-3
	2 Gün ve Altı	20	15.10	3.22			
	Hiç Yapmıyor	18	19.11	4.22			
	Total	92	14.11	4.62			
Dikkat ve Hareketlilik Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	15.33	4.41	27.367	.000*	1-3 1-2 2-3
	2 Gün ve Altı	20	19.35	3.71			
	Hiç Yapmıyor	18	23.83	4.73			
	Total	92	17.86	5.45			
Sosyal İlişki Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	15.12	4.10	31.759	.000*	1-3 1-2 2-3
	2 Gün ve Altı	20	20.20	4.18			
	Hiç Yapmıyor	18	23.61	4.38			
	Total	92	17.89	5.40			
Duygu Durumu Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	10.29	2.93	25.902	.000*	1-2 1-3
	2 Gün ve Altı	20	13.55	3.39			
	Hiç Yapmıyor	18	15.88	2.88			
	Total	92	12.09	3.77			
Onay İhtiyacı Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	7.09	2.20	21.732	.000*	1-2 1-3
	2 Gün ve Altı	20	9.85	2.49			
	Hiç Yapmıyor	18	11.11	3.14			
	Total	92	8.47	2.98			
İçe Dönüklük Boyutu	3 Gün ve Üstü	54	6.83	1.71	17.881	.000*	1-3 1-2 2-3
	2 Gün ve Altı	20	8.40	2.21			
	Hiç Yapmıyor	18	10.00	2.56			
	Total	92	7.79	2.35			
SUBÖ Genel Toplam	3 Gün ve Üstü	54	84.92	19.26	48.455	.000*	1-3 1-2 2-3
	2 Gün ve Altı	20	106.45	11.43			
	Hiç Yapmıyor	18	132.16	20.10			
	Total	92	98.84	25.81			

*p<0.05, 1: Hiç Yapmıyor, 2: 2 Gün ve Altı, 3: 3 Gün ve Üstü.

Tablo 4.7'ye göre araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin haftalık spor yapma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde

(SUBÖ) dürtüsellik boyutu, engellenme eşiği boyutu, dikkat ve hareketlilik boyutu, sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, onay ihtiyacı boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığa göre haftalık spor yapılan gün sayısı arttıkça eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir.

5.TARTIŞMA

Araştırmamızda, araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerileri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Bu değişkenlerden cinsiyet değişkeni, yaş grubu değişkenlerine göre hem alt faktörler hem de genel toplamda anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Fakat ders dışı etkinliklere katılma durumu, sportif etkinliklere katılma durumu ve haftalık spor yapma durumlarına göre sosyal yaşam ve becerilerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Literatürde daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, İlkım ve arkadaşları, down sendromlu çocuklarda sportif etkinliklere katılma durumuna göre sosyal uyum ve becerilerini inceledikleri çalışmasında down sendromlu bireylerin sportif etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinin alt faktörleri olan dürtüsellik, engellenme eşiği, dikkat ve hareketlilik, sosyal ilişki, duygu durum, onay ihtiyacı, içe dönüklük alt faktörleri ve sosyal uyum ve beceri ölçeği genel toplamında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Bu farklılığa göre ise sportif etkinliklerde yer alan down sendromlu bireylerin sportif etkinliklere katılmayan bireylere göre sosyal uyum ve becerilerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca İlkım ve arkadaşları aynı çalışmasında erkek ve kız çocuklarının sportif etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyumlarını karşılaştırmış her iki cinsiyette de sportif etkinliklere katılan down sendromlu bireylerin sosyal uyum ve beceri düzeylerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır (34). Bizim çalışmamızda sportif etkinliklere katılma, ders dışı etkinliklere katılma ve haftalık spor yapma düzeylerinde hem alt faktörlerde hem de genel toplamda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu çalışma ile bizim çalışmamız karşılaştırıldığında benzerlik gösterdiği görülmektedir. Sporun hem sağlıklı bireylerde hem de engelli bireylerde olumlu katkılarının olduğuna dair çalışmalar literatürde çokça bulunmaktadır. Spor engelli bireylerin sosyal yaşamına katılımlarında bir araç olarak kullanılmış ve sporun engelli bireylerin rehabilitasyonunda önemli bir araç olarak görmüşlerdir (35-37). Literatürde sporun, rekreatif etkinliklerin ve çeşitli fiziksel aktivitelerin engelli bireylerin sosyal yaşam becerilerini arttığı görülmektedir. Bu hususta, Down sendromluların sosyal olarak, ruhsal açıdan, fiziksel, fizyolojik ve sosyolojik açıdan pozitif yönde gelişmelerinin sağlanmasında sporun fiziksel aktivitelerin olumlu katkılarının olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca sporun engelli bireylerin çok yönlü gelişimlerine katkı sağladığını bu durumun bireyin yaşam kalitesini arttırdığını, ailesini daha mutlu ettiğini, arkadaşlık ilişkilerini arttırarak toplumsal olarak kabullenilmelerini sağlamaktadır. (38-41)

Temel ve ark., yapmış oldukları çalışmada otizimli çocuklarda sporun sosyal uyum düzeyleri ve saldırganlık düzeyleri üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum becerilerinde anlamlı farklılıklar tespit etmemiştir ($p>0.05$). Yaş gruplarına göre incelediğinde yine yaş gruplarına göre sosyal uyum becerilerinde anlamlı farklılıklar tespit etmemiştir ($p>0.05$). Araştırmaya katılan otizimli bireylerin spor yapma durumlarına göre sosyal uyum düzeylerini karşılaştırdığında ise anlamlı farklılıklar tespit etmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığa göre ise spor yapan otizimli bireylerin spor yapmayanlar göre sosyal uyum becerilerinin daha iyi olduğunu belirtmiştir (42). Bizim yapmış olduğumuz araştırma bulgularına göre cinsiyet değişkeni ve yaş grupları değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamış ($p>0.05$). Ders dışı etkinliklere katılma, sportif etkinliklere katılma ve haftalık spor yapma düzeylerine göre katılan bireylerin ve haftada daha fazla spor yapan eğitilebilir zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu araştırma bulguları ile bizim çalışmamız kıyaslandığında paralellik göstermektedir. Yine literatürde yapılmış olan buna benzer çalışmalara bakıldığında spor yapan engelli bireylerin yapmayanlara göre sosyal uyum ve beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu, spor yapanların sosyal yaşamda daha aktif oldukları, aile içinde davranışlarında daha iyi oldukları, arkadaşlık ilişkilerinde ve okulda yapılacak olan diğer sportif etkinliklere katılımında daha istekli oldukları belirtilmektedir (43-45).

Işık, anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklara sosyal uyum ve beceri ölçeğini uyguladığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve beceri ölçeğine alt faktörlerine anlamlı farklılık tespit ederken ($p<0.05$). Genel toplamda cinsiyetlere göre anlamlı farklılıklar tespit etmemiştir ($p>0.05$) (46). Bizim çalışmamızda ise hem alt faktörler hem de genel toplamda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Bu çalışma ise bizim çalışmamız karşılaştırıldığında genel toplamda paralellik gösterirken, alt faktörlerde benzerlik göstermemektedir. Bunun sebebi olarak araştırmada sosyal uyum ve becerilerin tespitinde kullanılan ölçeklerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Durualp, yapmış olduğu çalışmada anasınıfına giden çocukların oyun temelli sosyal beceri eğitiminin sosyal uyum ve becerilerine olan etkisini araştırmıştır. Araştırmaya katılan bireyleri kontrol ve deney grubu olmak üzere ikiye ayırmış. Deney

grubuna ise sekiz hafta boyunca oyun temelli beceri eğitimi vermiştir. Sekiz hafta sonunda ise oyun temelli sosyal beceri eğitimi alan deney grubundaki çocukların sosyal uyum ve becerilerinin, kontrol grubundaki çocuklara kıyaslandığında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Elde edilen bu farklılığa göre ise deney grubunun sosyal uyum ve beceri düzeylerinin kontrol grubuna göre daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (47). Bizim çalışmamızda da ders dışı etkinliklere, sportif etkinliklere katılan eğitilebilir zihinsel engelli bireylerin ve haftalık spor yapma süresi fazla olanların sosyal uyum ve becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile bizim bulgularımız kıyaslandığında ise paralellik gösterdiği görülmektedir.

McMahon, yapmış olduğu çalışmasında özel gereksinime ihtiyacı olan bireylerin sportif ve rekreatif faaliyetleri katılımının sosyal becerilerini artırdığını belirtmiş ve bireylerin arkadaşlık ilişkilerinde, çevresinin kendisini kabullenme gibi durumlarda daha aktif olduklarını belirtmiştir (48-50). Bir başka çalışmada ağır düzeydeki zihinsel engelli bireylerin spora katılımıyla, motor özelliklerinin, günlük yaşam becerilerinin, sosyal ilişkilerinin pozitif yönlü arttığını, davranış bozuklukları, öğrenme eksiklerinin ise azaltıldığını belirtmiştir (51).

Sezgin ve Akman'ın, 6-12 Yaş Türk Çocukları için yapmış oldukları sosyal uyum ve beceri ölçeği çalışmasını sağlıklı ve psikiyatrik tanı almış çocuklar üzerinde yapmış ve buna göre 6-8 yaş ve 9-12 yaş grubu olan bireyler arasındaki sosyal uyum ve becerileri kıyaslamış buna göre 6-8 yaş grubu bireylerin sosyal uyum becerilerinin 9-12 yaş grubu bireylerin sosyal uyum ve becerine göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Araştırmaya katılan bireyleri cinsiyetlerine göre analiz ettiğinde ise erkek öğrencilerin sosyal uyum ve becerilerinin kız öğrencilerin sosyal uyum ve becerilerine kıyasla daha düşük olduğunu ve psikiyatrik tanı almış çocukların sosyal uyum ve becerilerinin sağlıklı bireylerin sosyal uyum ve becerilerine kıyasla daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca sosyal uyum ve beceri ölçeğini genel toplam ve alt faktörlerine göre sağlıklı ve psikiyatrik tanı alma durumuna göre analiz etmiş bunun sonucunda dürtüsellik, engellenme eşiği, dikkat ve hareketlilik, sosyal ilişki, duygu durumu, onay ihtiyacı, içe dönüklük alt faktörlerinde ve genel toplamda anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Bu farklılığa göre ise sağlıklı bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin psikiyatrik tanı almış olan çocuklara göre daha iyi olduklarını tespit etmiştir (33). Literatürde ise engelli olan bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin sağlıklı bireylere kıyasla düşük olduğu belirtilmektedir (52-55). Hafif zihinsel engelli, öğrenme güçlüğü gibi engellere sahip bireylerin sosyal beceri düzeylerinin sağlıklı akranlarına kıyasla

sosyal uyum ve beceri düzeylerinin düşük olduğu literatürde yapılan diğer çalışmalarla da belirtilmektedir (56).

Demirtaş, yapmış olduğu çalışmasında spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yaşam becerilerini karşılaştırmış ve cinsiyetlere göre alt faktörler ve genel toplamda sosyal becerilerinde anlamlı farklılıklar tespit etmemiştir ($p>0.05$). Yine araştırmaya katılanların spor yapma yıllarına göre (lisanslı olma süresi) alt faktörler ve genel toplamda anlamlı farklılıklar tespit etmemiştir ($p>0.05$) (57). Cinsiyete ilişkin bulgular bizim bulgularımızı desteklerken, spor yapma yılı bizim çalışma sonuçlarımızı desteklememektedir. Nitekim bizim araştırmamızda haftalık spor yapma süresi arttıkça eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin pozitif yönde arttığı görülmüştür. Literatürdeki bu bulgu ile bizim bulgularımızın farklı çıkmasının sebebi olarak araştırmada kullanılan evrenin farklı olması, bireylerin lisans durumu aktif olmasına karşın o süre zarfında spora katılmamış olabileceklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çiriş, yapmış olduğu çalışmasında spor yapan ve yapmayan ortaokul öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini karşılaştırmış, buna göre genel toplamda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir ($p>0.05$). Yine yaş grubuna göre analiz ettiğinde genel toplamda anlamlı farklılık tespit ederken ($p<0.05$), alt faktörlerde anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Sportif müsabakalara lisanslı olarak katılma durumlarına göre analiz ettiğinde genel toplamda olumsuz davranışlar alt boyutunda anlamlı farklılıklar tespit edilmemiş ($p>0.05$), olumlu sosyal davranışlar alt boyutunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$) (58). Bizim çalışmamızda cinsiyet ve yaş grubu değişkenlerine göre sosyal uyum ve becerilerinde anlamlı farklılıkla tespit edilmezken ($p<0.05$), sportif etkinliklere katılma, ders dışı etkinliklere katılma ve haftalık spor yapma düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu çalışma ile bizim çalışmamız karşılaştırıldığında benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca literatürde cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve becerilerde anlamlı farklılıkların olmadığı başka çalışmalarda bulunmaktadır (59-60).

Dalkıran ve ark. yapmış oldukları çalışmasında sporcu ve sedanter olan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini karşılaştırmıştır. Buna göre sporcu ve sedanter öğrenciler arasında sosyal becerilerinde anlamlı farklılıklar tespit etmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığa göre ise spor yapanların sosyal becerilerinin sedanter öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksek bulmuştur (61). Bizim çalışmamızda da ders dışı etkinliklere katılanların katılmayanlara göre, sportif etkinliklere katılanların

katılmayanlara göre ve haftalık spor yapma saati fazla olanların düşük olanlar göre sosyal uyum ve beceri düzeylerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular bizim bulgularımızla karşılaştırıldığında paralellik göstermektedir. Literatürde düzenli olarak spor yapanların, sosyal yaşamlarında daha aktif, öz saygılarının daha yüksek, sorumluluk almada daha istekli, verilen görev ve sorumlulukları daha bilinçli ve başarılı bir şekilde bitirdikleri belirtilmektedir (62-66)

Şahin ve Şahin'in yapmış olduğu zihinsel engelli çocuklarda spora katılımın sosyal becerileri üzerine etkileri adlı çalışmasında, sporun engelli bireylerin sosyal gelişiminde etkili olduğu, zihinsel engelli bireylerin okul, aile, sosyal çevredeki arkadaş ilişkileri, sosyalleşmelerini desteklediğini, bu sebeple spora katılımın zihinsel engelli bireylerin sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir (67). Ayrıca literatürde zihinsel engelli bireylerin spora katılımının sosyal yaşam becerilerine olumlu yönde katkılar sağladığını belirten çalışmalar bulunmaktadır (68-70).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitilebilir zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve becerilerini incelediğimiz çalışmamız sonucunda, araştırmaya katılan zihinsel engelli bireylerin boy uzunluk ortalamalarının 150.88 ± 13.35 cm, vücut ağırlık ortalamalarının 51.43 ± 15.62 kg ve beden kütle indeksi ortalamalarının ise 22.13 ± 4.26 kg/m² olduğu, yine araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin 38'inin 6-9 yaş arası bireylerin, 54'ünün 10-12 yaş arası bireylerin olduğu, 65'inin erkek, 27'sini kız olduğu, 53'ünün sportif etkinliklere katıldıklarını, 39'unun sportif etkinliklere katılmadıkları, 54'ünün haftalık olarak spor yapmadıkları, 20'sinin haftada 2 gün ve altı spor yaptıkları, 18'inin haftada 3 gün ve üstü gün spor yaptıkları, 41'inin ders dışı etkinliklere katılmadıkları, 51'inin ders dışı etkinliklere katıldıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve beceri ölçeği (SUBÖ) alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). Yaş gruplarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeği (SUBÖ) alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). Ders dışı etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) dikkat ve hareketlilik boyutu, sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, onay ihtiyacı boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu farklılığa göre ders dışı etkinliklere katılan bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Dürtüsellik boyutu ve engellenme eşiği boyutu alt faktörlerine göre ise sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir ($p > 0.05$). Sportif etkinliklere katılma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) onay ihtiyacı boyutu alt faktöründe anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu farklılığa göre sportif etkinliklere katılan bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Dürtüsellik boyutu, engellenme eşiği, dikkat ve hareketlilik boyutu, sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir ($p > 0.05$). Haftalık spor yapma durumlarına göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinde (SUBÖ) dürtüsellik boyutu, engellenme eşiği boyutu, dikkat ve hareketlilik boyutu,

sosyal ilişki boyutu, duygu durumu boyutu, onay ihtiyacı boyutu, içe dönüklük boyutu alt faktörlerinde ve genel toplama göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığa göre haftalık spor yapılan gün sayısı arttıkça eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve beceri ölçeğindeki puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir.

Araştırmamız sonucunda ise eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinde cinsiyetin ve yaş grubunun etkili olmadığı, ders dışı etkinliklere katılma durumunun, sportif etkinliklere katılma durumunun ve haftalık spor yapma durumunun ise eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerine etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürdeki çalışmalarda bizim bulgularımızı desteklemektedir. Bu doğrultuda, engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerde, akran ilişkilerinde ve çevreye uyumlarında güçlük çektikleri bilinmektedir (71). Belirtilen hususlarda çekilen güçlüklerin en aza indirilmesinde sportif etkinlikler, fiziksel aktiviteler, rekreatif faaliyetler ve spor bir araç olarak görülmüştür. Bu sayede engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin artırılması sağlanmış ve literatüre bu konuyla ilgili birçok çalışma girmiştir (72). Ayrıca engelli bireylerin sosyal uyum ve becerilerinin artırılmasında anne ve babalarına daha çok is düştüğü, özellikle babaların işe gitmesinden dolayı annelere daha fazla sorumluluk düştüğü belirtilmektedir.

Araştırmamız sonucunda ise şu önerilerde bulunulabilir;

- Araştırmamız Malatya ilini kapsamaktadır. Araştırma evreni bölgesel çapta veya Türkiye çapında genişletilebilir.
- Araştırmamızda eğitilebilir düzeyde zihinsel engelli bireylere yer verilmiştir. Bu doğrultuda sportif etkinliklere katılma durumunun diğer engel grupları üzerindeki etkilerine araştırılabilir.
- Araştırmamızda cinsiyet, yaş değişkeni gibi özelliklere bakılmıştır. Diğer çalışmalarda bunlara ek olarak ailelerin maddi durumu, eğitim düzeyleri, sahip oldukları çocuk sayıları gibi değişkenler eklenerek araştırılabilir.
- Araştırmada Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBO) kullanılmıştır. Sosyal uyum ve becerilerin ölçüldüğü başka ölçeklerde bulunmaktadır. Bu ölçekler arasındaki güvenilirlik kolerasyon ilişkilerine bakılabilir.
- Araştırmadaki veri grubuna sosyal beceri ve uyum becerilerin ölçüldüğü başka ölçekler uygulanabilir.

- Araştırmada bazı alt faktörlerde anlamlı farklılıklar tespit edilirken bazılarında tespit edilmemiştir. Anlamlı farklılıkların tespit edilmediği alt faktörlerde, farklılığın tespit edilmeme sebepleri incelenebilir.
- Araştırmada sportif etkinliklere katılımın sosyal uyum ve becerilere pozitif katkılarının olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda çocukların sportif etkinliklere katılmaları için çeşitli çalışma ve aktiviteler düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

1. Özer DS. *Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor*, 1. Baskı. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
2. 5378 Sayılı Kanun http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10110701_5378_sayili_kanun.pdf. Son Erişim Tarihi 10 Mart 2022.
3. Bek N. "*Fiziksel aktivite ve sağlığımız.*" Sağlık Bakanlığı Yayın 2008: 730.
4. Hazar M. '*Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim*' 1996.
5. Atay M. *TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı*. Engelli bireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi. Antalya uluslararası engellilerde spor sempozyumu bildiri kitabı. 1995, 1997/1: 97-100.
6. Çetin F, Alpa BA, Albayrak KD. *Çocuklarda Sosyal Beceriler*, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2003.
7. Yetim A. *Sosyoloji ve Spor*, Trabzon, Topkar Matbaacılık, 2005: 119.
8. World Health Organization, et al. International classification of impairments, disabilities, and handicaps: a manual of classification relating to the consequences of disease, published in accordance with resolution WHA29. 35 of the Twenty-ninth World Health Assembly, May 1976. World Health Organization, 1980.
9. Demir Ö, Aysoy M. *Engelli Tanımı ve Sınıflaması*. Türkiye Özürlüler araştırması, Devlet İstatistik Enstitüsü, 2002.
10. Cavkaytar, Diken Hİ. *Özel Eğitime Giriş*. Ankara, Kök Yayıncılık, 2005.
11. İleri C. *Görme Özürlülerin Hareket Özgürlüğü Eğitimi*, Türkiye Körler Vakfı Yayınları, 1998: 1.
12. . Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S. *Özel Eğitime Giriş*, 12. Baskı. Ankara, Karatepe Yayınları, 2002: 26
13. *Milli Eğitim Bakanlığı*. MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) Çocuk Gelişimi ve Eğitimi İşitme Engelliler El Kitabı, 2010.

14. Öztürk M. Hayata renk katanlar" engelli grupları". Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları, 2013.
15. Yıldırım N. Öğretim sürecinde bulunan öğrencilerde görülen süreğen hastalıklar üzerine yönetsel değerlendirme: tokat ili örneği. *BÜSBED*, 2011, 14(25): 69-85.
16. Şahinöz T, Öncel M, Şahinöz S, Eker HH, Kıvanç A, Bodur AF, Doğan İ. *Engelli Sağlığı*, 2013.
17. *Milli Eğitim Bakanlığı*. MEGEP (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Çocuk gelişimi ve Eğitimi Zihinsel Engelliler. Ankara, 2007.
18. ÖRGM (Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Okullarımızda Neden Niçin Nasıl Kaynaştırma. Yönetici, Öğretmen ve Aile Kılavuzu, Ankara , 2010.
19. Çoban E. *Tıbbi-Eğitsel Yaklaşımla Zihinsel Engel*, Ankara, Nobel Basımevi, 2003
20. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102647_ZYHYNSEL_YETERSYZLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf Son Erişim tarihi 11 Mart 2022.
21. Eripek S, Vuran S. *Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi* Akçamete G. (editör). *Özel Eğitim*, Kök yayıncılık, 2009.
22. AAID Definition of intellectual disability. Retrieved from aaid.org/intellectual-disability/definition, 2019.
23. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf Son Erişim Tarihi 11 Mart 2022
24. Güneş Z. *Spor ve Beslenme*. Antrenör ve Sporcu El Kitabı. Ankara, Bağırhan Yayınevi, 1998.
25. İlhan, L. Hareketsiz yaşamlar kültürü ve beraberinde getirdikleri. *Verimlilik Dergisi*, 2010(3): 195-210.
26. Mirzeoğlu, N. *Spor Bilimlerine Giriş*, Ankara, Bağırhan Yayınevi, 2003: 64.
27. Yalçınkaya Ö, Uçar Ö, Uçar E. Web destekli uzaktan eğitim sistemi ile eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara sosyal beceri öğretimi. Antalya, İnternet Teknolojileri Derneği, 2013.

28. Yetim AA. Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Batman Üniversitesi, Batman, 2014.
29. Koparan Ş. Özel ihtiyaçları olan çocuklarda spor. *UÜEFĐ*, 2003 17(1): 153-160.
30. Bayazıt B. Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğlenceli Atletizm Antrenman Programının Psikomotor Özelliklere Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, 2006.
31. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 23. Basım, Ankara. Pegem Akademi, 2017.
32. Bland M. *An introduction to medical statistics*. 1stEd. UK. Oxford University Press, 2015.
33. Sezgin N, Akman S. 6-12 yaş Türk çocukları için sosyal uyum ve beceri ölçeği- SUBÖ. *AÜSBD*. 2014, 58(3): 58-79.
34. İlkım M, Kalaycı MC, Güleröglü F, Gündoğdu C. Down sendromlu çocuklarda sportif etkinliklere katılma durumuna göre sosyal uyum ve beceri düzeyinin incelenmesi. *IÜİJSS*. 2018, 7(1): 168.
35. Guttmann L. *Sport für Körperbehinderte.*, München, Urban & Schwarzenberg. 1979.
36. Haep H. Gesellschaftliche Rehabilitation durch Sport, In: Zeitschrift: No Limits! Offizieller Organ des Deutschen Behinderten-Sportverbandes (Hrsg.), Forum, Behindertensport, Verlag Behinderten-Sport GmbH, 2/1995, Duisburg, 30-32.
37. Konar N. Rehabilitasyon-engelliler sporu ve paralimpikler. *İÜSBD*, 2003,3:1-5.
38. Duyan M. Spor Bilimlerinde Yeni Fikirler-1. İçinde: Özdemir M, Er Y (editörler). *Sosyal Becerilerin Zihinsel Engelli Bireylere Kazandırılmasında Sportif Aktivitelerin Rolü*. Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2020: 1-41.
39. Atalay A, Karadağ A. Otizmli Hastaların Rehabilitasyon Sürecinde Spor Terapilerinin Önemi *SÜBESBD*, 2011,13: 224- 6.
40. Dunn JM, Fait H. *Special Physical Education: Adapted, Individualized, Developmental* Seventh Edition, Iowa Dubuque Brown&Benchmark, 1997: 22-3
41. Eichsteadt CB. Lavay BW. *Phys Acti for Ind with Metnal Retard* Campaign,1995.

42. Temel G. Yıldız T. Turan MB, Karaoğlu B. Sporun otistik çocuklarda saldırganlık ve sosyal uyum düzeyleri üzerine etkisinin incelenmesi. *İÜSBĐ*, 2017, 7(3): 25- 33.
43. Gençöz F. The Effects Of Basketball Training On The Maadaptive Behaviours Of Trainable Mentally Retarded Children, *Res İn Dev Dis*, 1997, 18: 1-8.
44. Babkes ML. Sport and Physical Activity Socialization of Youth with Moderate Cognitive Needs: An Expectancy-Value Perspective on Parental İnfluence Masters Thesis. USA: University of Northern Colorado, 1999.
45. Chiang T. Effects Of A Therapeutic Recreation İntervention Within A Technology-Based Physical Activity Context on the Social İnteraction of Male Youth with Autism Spectrum Disorders, Masters Thesis, USA: Indiana University, 2003.
46. Işık M. Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
47. Durualp E. Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi: Çankırı Örneği. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı. Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2009.
48. McMahan DJ. Social Acceptance of Children with Developmental Handicaps in Integrated Day. Department of Human Development and Applied Psychology. Master of Arts. USA: University of Toronto, 1998.
49. Bruininks RH, Chvat M. Research on the Motor Proficiency of Persons with Mental Retardation: Psychomotor Therapy and Adapted Physical Activity'. *In Better Movement Proceeding of the 2nd International Symposium*, Belgium, pp. 43-69. Camps, University of Toronto Publication, 1990: 52- 8.
50. Dörger D. *Özürlüler ile Yaratıcı Drama*. Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri ve Uygulama Merkezi (Ahum) Etkinliği, Ankara, 2001:21- 8.
51. Stainback S. A Review of Research on the Educability of Profoundly Retarded Persons Education and Training of the Mentally Retarded. *Sports Med*, 1983,5(2): 90- 100.

52. Raina P, O'Donnell M, Rosenbaum P, Brehaut J, Walter SD, Russell D, Swinton M, Zhu B. Wood. The health and well-being of caregivers of children with cerebral palsy. *E. Pediatrics*, 2005, 15(6): 626-36.
53. Gresham FM, Reschly DJ. Dimensions of social competence: Method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills, and peer acceptance. *J School Psych*, 1987, 25: 367-81.
54. Uysal A, Ergenekon Y. Social Skills Instruction Carried Out by Teachers Working at Private Special Education Institutions in Turkey, *Edu Trai in Autism and Devl Dis*. 2010, 45(3): 459-66.
55. Sabornie EJ, Beard GH. Teaching social skills to students with mild handicaps. *Teach Excp Child*, 1990, 23: 35-8.
56. Gresham Elliot SN, Black FL. Factor structure replication and bias investigation of teacher rating of social skills. *J School Psych* 1987, 25: 81- 92.
57. Demirtaş S. Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, 2018.
58. Çiriş V. Spor Yapan ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2014.
59. Bayraktar C. Spor Yapan Öğrenciler İle Spor Yapmayan Öğrencilerin Uyum ve Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1999.
60. Yıldırım S. Lisanslı Olarak Takım Spor ve Bireysel Spor Yapan ile Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2011.
61. Dalkıran O, Aslan C, Gezer E, Vardar T. Sporcu ve Sedanter Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması-The Comparison of Social Skill Level of Sportsman and Sedantery Students. *MAEÜSBED*, 2015,1(13): 224-30.

62. Fontane PE. Exercise, Fitness and Feeling Well, *American Behav Sci*, 1996, 39: 288- 05.
63. Mc Auley E, Milhalko SL, Bane SM. Exercise and Self-Esteem in Middle Age Adults: Multidimensional Relationship and Physical Fitness and Self-Efficacy Influences, *J Behav Med*, 1997, 20: 67-83.
64. Allison KR, Dwyer JJM. Makin S. Perceived Barriers to Physical Activity Among High School Students, *Prev Med*, 199, 28: 608-15.
65. Ryan JG. Dzewaltowski DA. Comparing the Relationship Between Different Types of Self-Efficacy and Physical Activity in Youth, *Health Edu Behav* 2002, 29:491.
66. Keskin Ö. Çocuklarda beden eğitimi ve spora katılımın sosyal gelişim üzerine etkileri, *UMAAD*, 2014, 1(1): 1-6.
67. Şahin A, Şahin F. Zihinsel engelli çocuklarda spora katılımın sosyal beceri gelişimine etkileri. *ASBD*, 2020, 3(2): 236-42.
68. Çevik O, Kabasakal K. Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. *International J Social Eco Sci*, 2013, 3(2): 74-83.
69. İlhan L. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *KED*, 2008, 16(1): 315-24.
70. Yaman T. Beden Eğitimi ve Oyunun Hafif Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Sosyal Beceri Kazanımları Üzerine Etkisinin Araştırılması. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. 2015.
71. Parker JG, Asher SR. Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk? *Psyc Bulletin*, 1987, 102(3): 357- 89.
72. La Greca AM, Mesibov GB. Social skills intervention with learning disabled children: Selecting skills and implementing training. *Journal of Clinical Child Psychology, Special Issue: Learn Dis* 1979, 8(3): 234- 41.

EKLER

EK-1. Özgeçmiş

EK-2. Etik Kurul Raporu

EK-3. Kurum İzni

EK-4. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği

Değerli Veli,

Bu anket çalışması, “Eğitilebilir Düzeydeki Zihinsel Engelli Çocukların Sportif Etkinliklere Katılım Durumlarına göre Sosyal Uyum ve Becerilerinin İncelenmesi: Malatya İli Örneği” isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sorulara, size en yakın olan cevabı verebilirsiniz. Araştırmada elde edilen bilgiler tamamen araştırma amaçlı kullanılacaktır. Çocuğunuz için daha iyi bir gelecek sağlamayı ve gelecek araştırmalara örnek teşkil etmeyi amaçlayan bu çalışmaya yapmış olduğunuz değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Çocuğunuzun Boy Uzunluğu(Lütfen Yazınız):.....cm

Çocuğunuzun Vücut Ağırlığı(Lütfen Yazınız):.....kg

Çocuğunuzun Yaşı(Lütfen İşaretleyiniz): 8 9 10 11 12 13 14 15

Çocuğunuzun Cinsiyeti(Lütfen İşaretleyiniz): Erkek Kız

Çocuğunuz Sportif Etkinliklere Düzenli Olarak Katılır mı?(Lütfen İşaretleyiniz) Evet () Hayır ()

Aşağıdaki ölçek çocukların sosyal uyum ve becerilerini ölçmek için geliştirilmiştir. Lütfen çocuğunuza en uygun düşen ifadeyi işaretleyiniz.

1. Diğer çocuklarla alay eder.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
2. Gereksiz yere arkadaşlarına sataşır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
3. Gereksiz yere arkadaşlarıyla kavga eder.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
4. Oyunda sırasının gelmesini beklemeden oyuna katılır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
5. Kuyrukta/sırada beklemez.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
6. Gerçekleri kendi çıkarına göre değiştirir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
7. Olaylar hakkında yalan söyler.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
8. Hasta olmadığı halde hastaymış gibi davranır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
9. Kendi yaptığı hatalar için başkalarını suçlar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
10. Eşyalarına zarar verir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
11. Başkalarının yanında uygunsuz davranışları vardır (gereksiz yere dokunmak, çok yaklaşım konuşmak, masturbasyon vb.)	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
12. İzin almadan sınıftan dışarıya çıkar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
13. Hastalığını bahane ederek kendine çıkar sağlar (yaramazlık yaptığında ceza almamak için hastalığını kullanır).	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
14. Kardeşlerini onlara zarar verecek kadar kıskanır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
15. Başkalarına karşı düşüncesiz davranışları vardır	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
16. Arkadaşları kendisine takıldığında / sataştığında kolaylıkla öfkelenip saldırganlaşır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
17. Yapmak istediği bir şey engellendiğinde sinirlenir/hırçınlaşır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
18. Engellendiği zaman ağlar ve çığlık atar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐

19. Engellendiği zaman kapıları çarpar, cisimleri atar, ayağını yere vurur.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
20. Engellendiği zaman kendini yere atar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
21. İstediklerini yaptıramayınca öfke nöbetlerine tutulur.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
22. Fiziksel şiddet göstereceğini söyleyerek başkalarını tehdit eder.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
23. Dikkati çok çabuk dağılır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
24. Konuşurken bir cümleyi veya kelimeyi tekrarlar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
25. Sürekli tekrarlayan davranışları vardır (parmaklarıyla tempo tutma, ayak sallama, oturduğu sallanma vb.).	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
26. Hiçbir zaman yerinde oturmaz.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
27. Odada devamlı koşar, atlar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
28. Devamlı kımlıdır ve kıpırdar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
29. Eşyalarını kaybeder.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
30. Tehlikeli olduğu söylenen işleri yapar (kibritle, kesici aletle oynamak vb.).	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
31. Kendine zarar verecek davranışlardan kaçınmaz (örn, trafikte ışıklara dikkat etmeden karşıdan karşıya geçer).	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
32. Yorulduğunu bilmez.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
33. Dikkatini devamlı olarak iş veya ödevi üzerinde toplayamaz.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
34. Odasını temiz ve düzenli tutamaz.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
35. Verilen emirleri duymamazlıktan gelir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
36. Başkaları konuşurken onları dinlemez.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
37. İstenilenin tam tersini yapar.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
38. Gereksiz yere iddialaşır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
39. Hatasını kabul etmez.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
40. Uygun olmayan zamanlarda konuşur.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
41. Başkalarının konuşmasını keser.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
42. Kurallara uymayı reddeder.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
43. Konuşurken gereksiz gülmesi/homurdanması olur.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
44. Konuşurken göz teması kuramaz(karşısındakinin gözüne bakamaz).	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
45. Arkadaş ilişkilerinde tercih edilmez/az arkadaşı vardır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
46. Yeni arkadaşlar edinmede güçlük çeker.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐

47. Konuşması anlaşılmaz.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
48. Sebepsiz yere duygusal durumu değişir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
49. Okula gitmekte zorlanır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
50. Çok fazla övülme ister.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
51. Başkalarına gösterilen ilgiyi kıskanır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
52. Çok fazla destek ister.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
53. İlgi çekmek için şımarık davranır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
54. “Kimse beni sevmiyor, herkes benimle dalga geçiyor” diye yakınır.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
55. Kendi kendine konuşur.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
56. Günlük faaliyetlerinde ürkektir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
57. Düzeltildiği zaman konuşmaz.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
58. Eleştirildiği zaman sinirlenir.	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐
59. Düzeltildiği zaman bağırıp ağlar	Hiç Uygun Değil ☐	Biraz Uygun ☐	Çok Uygun ☐